№ 57 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 23 1889 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 23 № 57

ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 7 կօպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ:

Le journal arménien «MSCHAK» est mis gratuitement á la disposition des visiteurs de l'Exposition Universelle de 1889 á Paris, au bureau des Renseignements Commerciaux, á la Section des Colonies françaises, Esplanade des Invalides.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մի յօդուածի առիթով. Նամակ Իգդիրից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վիլհելմ կայսրի և Ումբերտօ թագաւորի տեսակցութիւնը. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Քեշիշ-Բաբա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՅՕԴՈՒԱԾԻ ԱՌԻԹՈՎ

Գործակատարների կեանքին փոքր ի շատէ ծանօթ մարդը, անշուշտ ամենայն համակրութեամբ պէտք է կարդացած լինի «Թիֆլիսի գործակատարների Նախկին ակումբը» վերնագրով յօդուածը, որը զետեղած էր «Մշակի» անցեալ համարներից մէկում: Թող թոյլ տրվի մեզ ևս՝ մի քանի խօսք ասելու, իբրև արձագանք այդ յօդուածի:

Չը նայելով որ շատ ժամանակ չէ, ինչ Թիֆլիսում ենք գտնվում, սակայն, պէտք է ասած, այնպիսի դէպքերի, այնպիսի երևոյթների վկայ ենք եղած, որոնք բացել են մեր առաջ գործակատարների մի որոշ շրջանի կեանքը իր բազմաթիւ այլանդակութիւններով: Դառն իրականութիւնը մի առանձին համարձակութիւն էր ներշնչում՝ մամուլի միջոցով խօսելու, բայց սպասում էինք մի յարմար ժամանակի: Այսօր, այդ յօդուածից խրախուսված, դառնում ենք այդ վաղուց յղացած մտքին, վստահ լինելով, որ կը ներէ ընթերցողը, եթէ թոյլ գրչով հանդէս ենք գալիս, քանի որ լրջամիտ մարդկանց խորհրդակցութեան արժանի այդ խնդիրը ամենից մոռացվել է, իսկ դա ընթացիկ, զբաղեցնող հարցերից մէկը պէտք է լինի:

Թիֆլիսի գործակատարների մեծամասնութիւնը կազմում են եկւորները: Պանդխտութեան հոսանքը, որ առաջանում է գլխաւորապէս մեր գաւառական հասարակութիւնների դէպի նոր ոյժերը ունեցած հակակրութիւնից, անջատել է բազմաթիւ երիտասարդներին իրանց հայրենիքից և լցրել Թիֆլիսը: Ամենաչնչին ռոճկով ամենածանր պաշտօն կատարելով այս կամ այն խանութպանի մօտ, այդ խեղճերը ոչ մի տեղից որ և է մտաւոր սնունդ չը ստանալով, որ և է բարոյական խրատ չը լսելով—բացի այն խարդախ խօսակցութիւններից, որոնց ամեն ժամ ունկնդիր են նրանք—կամ կորչում են սանձարձակ կեանքի ալիքների մէջ, կամ դառնում են տիպեր, որոնք ոչ մի կերպ չեն կարող օգտաւէտ լինել հասարակութեանը: Երկու դէպքում ևս ոտնահարվում է մարդկային արժանաւորութիւնը, մարդկային դ է վ ի զ ը:

Երեկոյեան՝ ժամի իննին կամ տասին, ինչպէս սովորական է, վերադառնալով աշխատանքից, խեղճ պրիկաշչիկը ստիպված է լինում փակվել իր սենեակում և նուիրել իրան զանազան զբաղմունքների,—զբաղմունքներ, որոնք, սակաւ բացառութեամբ, գուցէ ոչ մի օգուտ չեն տալիս, բացի այն, որ իզուր վատնում են նրա ժամերը: Սակաւ բացառութեամբ ասելով էլ, պէտք է կարծի ընթերցողը, որ խօսքս այնպիսի զբաղմունքների մասին է, որոնք «գոնէ» չեն վատնում նրա ժամերը, այլ եթէ ոչ մտաւորական, սակայն նիւթական որ և է օգուտ տալիս են նրան: Բայց դասաւորել այդ զբաղմունքները այնպէս, որոնք միաժամանակ և տային նրան այնպիսի արդիւնքներ, որոնցով կարողանար նա զարգացնել իր միտքը, ճաշակը, կանոնաւոր ուղղութիւն տալ իր կեանքին,—այն կեանքին, որ շաղկապված լինելով զանազան վնասակար պահանջների հետ, ծուռ ու մուռ ճանապարհներով պէտք է տանի դէպի յաւիտենական կորուստ,—քաւ լիցի: Շարունակ նիւթականի յետևից ընկնել, և չը շփվել խելացի, կանոնաւոր զարգացման, առողջ դատողութեան տէր մարդկանց հետ, չը մտնել բարեկիրթ շրջանների մէջ, այնպիսի շրջանների, որոնց արտաքին ձևերըն անգամ նշանակութիւն են ունենում մարդուս վրա,—այդ մի այնպիսի դրութիւն է (որ գործակատարների նշանաբանն է) որ ամենազգայուն մարդուն կարող է փոխել, կարող է մեռցնել նրա մէջ ամեն մի բարի ձգտումն, ամեն մի բարի զգացմունք, վերջապէս մոռացնել նրան իր մարդկային պարտականութիւնը և շինել մի ա ս ո ւ ն կ ե ն դ ա ն ի: Այո, ցաւալի է այդ հանգամանքը, ցաւալի է այնքան, որքան իրողութիւն է.....

Բայց շնորհակալ կը լինէինք, եթէ գործակատարների $1/10$ մասը այդպէս անէր. սակայն այդ էլ այդպէս չէ. միայն նրանք են այդպէս անում, որոնք նիւթական աննախանձելի դրութեան մէջ են, որոնք միջոցներ չունեն: Իսկ նրանք, որոնք փոքր ինչ բաւարար կացութեան մէջ են այդ կողմից, անդամներ են «զանազան» հիմնարկութիւնների, ինչպէս են օրինակ գինետուն, գարեջրատուն... և այլն և այլն: Լա՛յն ասպարէզ... ասպարէզ, որ խեղդում է բարոյապէս բազմաթիւ հոգիներ իրանց մարդկային ընդունակութիւններով, ասպարէզ՝ որ կլանում է բազմաթիւ ռուբլիներ... իսկ գործակատարի ծնողները գուցէ հեծեծում են թշւառութեան մէջ: Ո՞վ է արդեօք մեղաւորը, մի՞թէ գործակատարը. ո՛չ, նա մեղաւոր չէ. այդ այդպէս պէտք է լինի: Նրան առաջնորդողն է կամքը,—որ գրաստացնում է մարդուն, երբ վերջինիս մօտ պակասում է այն միակ զէնքը, որը կարող է սանձահարել առաջինին....

Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ պանդխտութիւնը մի շատ դատապարտելի սովորութիւն է հայերիս մէջ, սովորութիւն՝ որ պատմական ժամանակներից սկսած, աւերել է և աւերում է մեր հասարակութիւնները: Ներկան ցոյց է տալիս, որ ոչ մի միջոց, ոչ նոյն իսկ մամուլի ձայնը, չեն կարողանում այդ աւերիչ սովորութեան առաջն առնել. մի և նոյն հոսանքը դարձեալ շարունակվում է: Քանի որ այդ այդպէս է, քանի որ իրողութիւնը դարձեալ իրողութիւն է, ուրեմն ինչ է մնում մեզ անել, եթէ չը դիմել այնպիսի միջոցների, որոնք որ և է կերպ կարող են օգնել պանդուխտ-գործակատարներին, օգնել թէ նիւթապէս, թէ ֆիզիկապէս, թէ մտաւորապէս և թէ բարոյապէս: Կարծում ենք, և ոչ թէ կարծում ենք, այլ հաւատացնում ենք, որ այդ նպատակին ամենահաւատարիմ կերպով կարող է ծառայել գործակատարների ակումբը, որը ինչպէս տեղեկանում ենք, արդէն գոյութիւն է ունեցել 79 և 80-ական թւականներում: Մինչև անգամ պախարակելի է այն հանգամանքը, երբ տեսնում էք որ այստեղի եկւոր գործակատարները ոչինչով չեն զանազանվում այն բազմաթիւ պանդուխտներից, որոնք թափառում են անդրկասպեան աւազներում: Այդ արդէն ամօթանք է բերում Թիֆլիսի պէս քաղաքին, որտեղ կենտրոնացած է մի առաջնակարգ հասարակութիւն, մի ինքնաճանաչ ինտելիգենցիա: Բայց Թիֆլիսը օրինակ պէտք է լինի ուրիշ քաղաքներին, ինչպէս են Բագու, Երևան, Գանձակ, որտեղ էլ անշուշտ պակաս չէ դրանց թիւը. պէտք է ցոյց տայ, որ հասունացած մտքերի նախաձեռնութիւնը միայն կարող է թեթևացնել տարագիր բաղդահալածների դրութիւնը....

Խօսելով գլխաւորապէս պանդուխտ—գործակատարների մասին, մենք չեղվում ենք նպատակից, որովհետև մասնաւորել խօսակցութիւնը միակ նրանց վրա անհնարին է, անհնարին է այն պատճառով, որովհետև տեղացի գործակատարներն էլ ոչ մի բանով չեն զանազանվում իրանց օտարերկրացի պաշտօնակիցներից. մի և նոյն մտաւոր սնունդները, մի և նոյն անսանձ կամքի գերիները.... Ուրեմն ակումբը յատկապէս դրանց կը ծառայի և կը կոչվի գործակատարական: Գործակատարական լինելով, ի հարկէ, նա չը պէտք է յետ մղի այն մարդկանց, որոնք դուրս են այդ շրջանից, որոնք պատկանում են ոչ-գործակատարական դասակարգին. իբրև հասարակական—ընդհանրական մի շկօլա նա՝ առանց դասակարգի, առանց սեռի խտրութեան, պէտք է ընդունէ ամենքին և առաջնորդվելով իր որոշ սկզբունքներով, նպաստէ ընդհանուրի բարօրութեանը: Ակումբ լինելով այդ հիմնարկութիւնը չը պէտք է լինի միայն զուարճատեղի, այլ հիմնարկութիւն, որը պէտք է ունենայ նշանաբան՝ կրթել մի որոշ տարր, հասկացնել նրա պարտաւորութիւնները, հասցնել նրան ինքնաճանաչութեան գոնէ ստոր աստիճանին....

Փոքր ինչ առողջ դատողութիւն և այն ժամանակ դժուար չէ երևակայել, թէ ինչպիսի մեծ բարոյական ազդեցութիւն կարող է ունենալ այդ հիմնարկութիւնը ապագայում: Ի սրտէ համակրելով այդ մտքին, հաւատացած ենք, որ ամեն մի բարեմիտ մարդ կարելոյն չափ նպաստամատոյց կը լինի այդ ազնիւ գործի իրականացման, արծարծելով դրա բարձր նշանակութիւնը իր շրջանի մէջ, որի վարձատրութիւնը այն կը լինի, երբ կը տեսնի մի յայտնի սերունդ փրկված իր բարոյական, ֆիզիկական, մտաւորական.... անկումից: Ի՞նչ ասել կուզէ, որ մամուլը կը բարձրացնէ իր ձայնը....

Ս. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԻԳԴԻՐԻՑ

Մայիսի 10-ին

Իգդիրը ռուս-թրքական սահմանի վրա լինելով ամեն տեսակ մարդիկ ընդունում է իր մէջ: Ամեն օր համարեա Թիւրքիայից նորանոր մարդիկ են

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՔԵՇԻՇ—ԲԱԲԱ

(ՄԻ ԳԻԾ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ)

Հասարակաց այգի կամ մի զբօսատեղի չը լինելու պատճառով ազատ ժամերիս՝ Թաւրիզաբնակ օտարականների պէս՝ ճեմելու համար ստիպված էի բարձրանալ կտուրը:

Նոր էի Թաւրիզ գնացել: Շատ բան դեռ ինձ համար խորթ էր և հետաքրքիր: Իսկ անծանօթների շարքում այնպիսի բաներ էլ կային, որոնց նոր էի սկսում ծանօթանալ: Օրինակ՝ գիտէի, որ կտրի վրա ճեմելը նորամուտ սովորութիւն է, գիտէի, որ եւրօպացիներից ներմուծված այդ սովորութեան դէմ դեռ շատ են թշնամիները, մանաւանդ պարսիկների մէջ, բայց թէ կտրի վրա երևողների թշնամի, բարոյականութեան վրա հսկողներից մէկն էլ Քեշիշ-բաբան էր, այդ դժուար էր իմանալ:

Մի երեկոյ կտրի վրա ճեմում էի: Տեսայ երկու մարդ ձեռքերից բռնած տանում էին մի ծերունու: Մէջքից երկտակ, ամբողջ մարմնով բութ անկիւն դարձած այդ ծերունին, մի րօպէ իր ուռած, արիւնալից աչքերը ինձ վրա դարձնելով, մի քանի ծանր յիշոցներ ուղղեց դէպի ինձ, ի հարկէ, կտրի վրա երևալուս համար: Իսկ թէ դա Քեշիշ-բաբան կարող էր լինել, ընթերցողի պէս չը գիտէի, ամենևին անունն էլ չէի լսած:

Անցել էին շաբաթներ: Մոռացել էի բարոյապէտ ծերունու յիշոցները: Իմ պաշտօնակից Միրզա-Պետրոսի հետ մի կիրակի ճեմում էի կտրի վրա: Մի ծանօթ դարպասի առաջ մի խումբ պարսկուհիների կանգնելը կրկին աչքովս ընկաւ: Իսկ մինչև կէսօր այդ դրան դիմաց խումբ խումբ պարսկուհիների հոսանքը դեռ ինձ անբացատրելի էր:

—Սրանք միշտ այս ծերի մօտ են գնում, հարցրի Միրզա-Պետրոսին, ցոյց տալով փոքրիկ դարպասի մօտ կանգնած պարսկուհիներին:

—Քեշիշ-բաբայի մօտ, սա յայտնի մարդ է Թաւրիզում, միթէ դեռ չէք ճանաչում, պատասխանեց նա:

Ամենևին չիմանալով, որ դա այն կորամարմին և այծադէմ ծերունին կարող է լինել՝

—Քահանա՞յ է դա, հարցրի, «քեշիշ» խօսքից խաբվելով:

—Ո՛չ, ծիծաղելով պատասխանեց Միրզա-Պետրոսը, թէև մի ժամանակ քահանայ լինելու մտադրութիւն ունեցել է, բայց հէնց որ «Աղուէս-Մաղուէս» կոչված սատանայական գիրքը ձեռք է բերել, ծալել մի կողմ է դրել Սաղմոսը և Աւետարանը:

Այդ օրից նա գրբացութեամբ է պարապում:

—Յաճախորդների բազմութիւնից երևում է, որ այդ գրբացը բաւական լաւ վաստակ ունի Թաւրիզում:

—Շա՛տ մեծ. նա հազար անգամ աւելի երջանիկ է ապրում այսօր, քան մեր Միրզա-Թևոսը *): Մեր այդ հին վարժապետը այժմ չը գիտէ ինչպէս պահի իր չոր գլուխը, իսկ սա այսօր փող է շահով տալիս, ունի սեպհական երկու տուն, լաւ պարտէզ...

—Կուզէի տեսնել նրա այդ «Աղուէս-Մաղուէսը», ընդհատելով ասացի ես:

—Դժուար բան չէ, եթէ կը կամենաք՝ հէնց հիմի կարող ենք գնալ:

—Այժմ ժամի տասն և մէկի կէսն է, արդեօք յարմար չէր երեկոյեան դէմ գնալ:

—Ազանից **) յետոյ «ջղջղան» ***) նրան առհասարակ հայհոյող է դարձնում:

—Ուրեմն «գնանք» ասացինք, և գնացինք:

Մի քանի քայլ անելուց յետոյ, մենք արդէն Քեշիշ-բաբայի բալախանայումն (վերնայարկումն) էինք, ուր բաղդ ունեցայ տեսնել իմ հին ծանօթին:

Քեշիշ-բաբան վաթսուն տարեկանի մօտ դեռ մի ժիր ծերունի է: Հէքիաթներում պատմվող մշտական կախարդներից գուցէ զանազանվի նրանով, որ խոշոր, դուրս ընկած եղան աչքեր ունի և այծի սրածայր ցանցառ միրուք: Նրան կանգնած տեսնելով՝ մարդ կարծում է, ահաւասիկ հիմի պիտի որտեղ որ է վայր ընկնի, այնքան առաջ է ծռված ողնը: Իսկ տառեխի վրան գինին խմելուց յետոյ, որ շատ է սիրում, նա առանց օգնականի չէ կարող գնալ, ինչպէս որ արդէն փողոցում տեսանք:

Նրա մշտական հագուստը պարսկական երկայն կանաչ «ղաղակ» *) արխալուխն է եռանկիւնաձև լայն բացված կրծքով և «մեր տուած» սպիտակ ղաղակ շապկով: Արխալուխի վրա կապում է նա կապտագոյն շալէ գոտին, իսկ միայն տանից դուրս դրանց վրա աւելացնում է իր վերնազգեստը՝ բաց կապոյտ գէյման **):

Քեշիշ-բաբան խօսում է շատ ծանր՝ հատ հատ բառերով և շատ երկար ծոր տալով:

Երբ Միրզա-Պետրոսի հետ մտայ Քեշիշ-բաբայի մշտական ընդունարանը՝ բալախանան, նա, մեծ ակնոցները քթին, փետուրէ գրիչը ձեռքին, ներքնակի վրա նստած և դէպի մի ծունկը կռ-

---

*) «Միրզա-Թևոս», տես «Մշակ» № 42—45:

**) Պարսից կէսօրվայ այդ աղօթքի ժամանակ սովորաբար Թաւրիզում հայերն էլ, պարսիկներին հետևելով, ճաշում են:

***) Ջղջղա կոչված խաղողի գինին:

*) Ներկած կտաւ:

**) Ռուսաց կաֆտանի և վենգերկայի մի խառնուրդ:

գալիս. լսում ենք մէկն եկել է առևտրի, միւսն ազգատութեան, երրորդը՝ ժողովարարութեան, մի այլը աշխատելու, մշակութեան և այլն։ Խմբերով մտնում, խմբերով դուրս են գալիս։ Մօտենում էք մի պառաւ կնոջ, որը իր կիսամերկ զաւակներով կանգնած է փողոցի անկիւնում. հարց ու փորձ էք անում,—ո՞ր տեղացի է, ինչ ազգից, ինչ դաւանութեան է, և նա պատմում է քեզ իր որտեղացի լինելը, նկարագրում է ամենամթշուառ գոյներով իր երկրի դրութիւնը, զապտիաների անիրաւութիւնները, քիւրդերի հասցրած զրկանքները, որ ինքը ահագին պարտքի մէջ խրված է, ամուսինը օտարութեան մէջ մնացած, մեծ որդուն օտարութիւնից վերադառնալու ժամանակը ճանապարհին սպանել են, ինքն է մնացել իր փոքրիկների հետ, որոնց առած եկել է այստեղ գլուխ պահելու. նկարագրում է թէ ինչ նեղութիւններով ճանապարհ է կտրել, որքան զրկանքներ է քաշել.... Այդպիսի ողորմելիներին Իգդիրը դժբաղդութիւն է ունենում շատ տեսնելու, բայց ի հարկէ, նրանք զանազան տեղեր մուրացկանութեամբ օրական հացը հազիւ ճարելով և մի քանի ամսից յետոյ ընտանիքի անդամներից մի քանիսին թաղելով Ռուսաստանում, կամ ճանապարհին, վերադառնում են հայրենիք։

Անցնում էք առաջ, ձեր առաջ դուրս են գալիս մի խումբ մարդիկ, սրանք ե զ ո ւ ք ի են—Ցակոբեան աղանդաւորներ. սրանք էլ եկել են մուրալու։ Եզուքիները գալիս են Դիարբէքիրից, Հին-Վասպուրականից. դէմքերն այլանդակ, հագուստը պատառոտած, մազերը գզգզված, թափառում են փողոցներում։ Սրանց մէջ կան և քահանաներ, որոնք միւսներից զանազանվում են երկար մազերով, երբեմն էլ փարաջայով։ Եզուքիներից շատերը գիտեն հայերէն և շատ անգամ խաբում են թէ լուսաւորչական են, Մուշից կամ Մոկաց երկրից են եկել։

Հայ մուրացկանները շատ անգամ ունենում են Թիւրքաց Հայաստանի այս կամ այն եպիսկոպոսից թուղթ, որ իբր թէ ինքը վկայ է այդ մարդկանց հասած դժբաղդութիւններին և յորդորում է առատ նուիրատուութեամբ օգնել խեղճերին։ Մի քանի տարի առաջ, երբ Խրիմեան Հայրիկը Վանումն էր, նրա անունով մարդիկ աւելի շատ էին գալիս, որովհետև նրանք լաւ գիտէին, որ Հայրիկը այս կողմերի համար պաշտելի անձնաւորութիւն է, ուստի կեղծում էին ձեռքը, գրում էին նրա անունով թղթեր և գալիս էին մուրալու։ Խօսքը կեղծելու մասին լինելով՝ մի դէպք յիշենք. մի Թիֆլիսեցի պարոն՝ Երկանեան ազգանունով, չեն յիշում ո՞ր թւին գալով Ռուսաստան, կանոնաւոր ժապաւինեալ մատեանով հանդերձ, ժողովարարութիւն էր անում. ժողովեց բաւական փող և գնաց, բայց թէ ինչ արեց, ում տուեց, մինչև այսօր էլ յայտնի չէ։ Այդ պարոնը այնուհետև որպէս վաճառական միշտ գալիս էր առևտուրի և չարունակ էլ խաբեբայութեամբ գլուխ էր պահում. վերջին անգամ 1886 թւին նա եկաւ Կովկաս, մի քանի ամիս մնաց Բագու և աջողեցրեց անծանօթներից նիսիա նաւթ տանել Թիւրքիա, որի փողը դեռ չէ վճարած։ Նաւթերը Բայազէտի վրայով անցկացրեց, եկաւ Իգդիր և այստեղ տեսանք մենք այդ ճարպիկ վաճառականին. նրա նիստ ու կացը, շարժուածքը, խօսելը ջենտըլմէնի էին, իսկ գործերը վերև նկարագրված են։

Կեղծ կոնդակները մի առ ժամանակ չէին երևում, այժմ կարծես նորից սիրտ առած կեղծում են եպիսկոպոսների, Աղթամարայ կաթողիկոսի ստորագրութիւնները և կոնդակ պատրաստելով գալիս են ժողովարարութեան։

Հէնց մի քանի շաբաթ առաջ տեսանք մի Թիւրքահայաստանցու, որ իբր՝ թէ Աղթամարայ Խաչատուր կաթողիկոսից ուղարկված է վանքի համար նուէրներ ժողովելու։ Երկար ժամանակ յետ ընկած անկիւններում միամիտներից փող կորզելով՝ վերջապէս եկաւ Իգդիր։ Հաւաքվում են սրա գլխին տեղացիք և լսում են վանքի մասին շատ տխուր դէպքերի պատմութիւնը։ Այդ րօպէին անցնելիս է լինում տեղական դպրոցի ուսուցիչներից մէկը,—նա հետաքրքրվում է, մօտենում է խմբին և խնդրում է կոնդակը իրան ցոյց տան, տեսնում է տպված կնքով և ստորագրութեամբ վաւերացրած, ցոյց են տալիս և ստորագրութեան մատեանը—անմաքուր, կեղտոտ, քրքրված մի տետր։ Ուսուցիչը կասկածում է այս մարդու Աղթամարայ նուիրակ լինելուն և զգուշացնում է հասարակութեանը, առաջարկելով նախ նրանից աւելի հաստատ ապացոյցներ պահանջել։ Այդ մարդը նուիրակ լինել չէ կարող նախ՝ որ մի շատ ողորմելի և գզգզված արարած է, որին անկարելի է նուիրակի պաշտօն յանձնել, երկրորդ, որ սա իր գործունէութիւնը սկսել է յետ ընկած գիւղերից, մինչդեռ կարող էր դիմել հոգևոր իշխանութեանը, թոյլտուութիւն ստանալ ամեն տեղ ազատ մուտ գործելու համար։ Բայց եթէ կեղծ է, ինչպէս ընկաւ այդ մարդու ձեռքը տպված և կնքով վաւերացրած կոնդակը։ Մեր կարծիքով վանքի միաբաններից մէկը կաշառվելով, գործակից է եղել կոնդակը կեղծելուն և կնիքով վաւերացնելուն, թէև Թիւրքաց Հայաստանին մօտիկ ծանօթ յիշեալ ուսուցիչը պատմում էր, որ այնտեղի շատ վանքեր նուիրակութիւնը կ ա պ ա լ ո վ են տալիս, նախապէս վանքի համար վերցնելով որոշեալ գումար։ Այդպիսի վանքերից մէկն է և Մոկաց երկրի Բթկի սուրբ Գէորգ վանքը, որ միշտ կոնդակներ է տալիս աշխարհական մարդկանց, որ նրանք ժողովարարութիւն անեն։

Այդպիսի մուրացկանների թիւը բաւական շատ է. դրանք իրանց խաբեբայութիւններով վանքերի նշանակութիւնը ձգում են ժողովրդի աչքում, նրա զ ա հ լ ա ն տանում են, և երբ մի ազնիւ գործի համար նուէրներ ժողովելու հարց է գալիս, շատերը կասկածով են վերաբերվում։ Այս իսկ պատճառով ցանկալի է, որ Կ. Պօլսի լրագրութիւնը ձայն բարձրացնի, որ պատրիարքը տեղեկանալով վանքի միաբանութեան արարքներին՝ վաղ ընդ փոյթ կարգադրութեամբ վերջ տայ ինքնակոչ նուիրակութիւններին, որով մի մեծ բարիք արած կը լինի։

Բ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լսում ենք, որ Վեհ. կաթողիկոսը արդէն հաստատել է ԹԻՖԼԻՍԻ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան նորընտիր տեսուչ պ. Սպէնդիէրեանին։ Պ. Սպէնդիէրեան իր պաշտօնի մէջ պէտք է մտնի առաջիկայ օգոստոս ամսից։

—

Անցեալ երեքշաբթի օր ԹԻՖԼԻՍԻ ֆրանսիական օպէրէտային խումբը ներկայացրեց Բիզէի «Կարմէն» օպէրա-կօմիկը։ Թատրոնը կատարելապէս լի էր և հասարակութիւնը վարձատրեց անվերջանալի ծափահարութիւններով տիկին Լասալի երգը և խաղը։ Թէ տիկին Լասալ, թէ Գերնուա տէնօրը և թէ վերջապէս Լավիլ բարիտօնը երգեցին ինչպէս կարողացան իրանց դերերում. նրանց երգը, ի հարկէ, կարելի է քննադատել, քանի որ նրանք օպէրային ընդարձակ ձայներ չունեն, իսկ մենք լսեցինք «Կարմէն» ռուսաց օպէրային երգիչներից կատարված, բայց այնու ամենայնիւ թէ յիշեալ երգիչները և թէ խօրը բարեխղճաբար կատարեցին իրանց ստանձնած դերերը։ Իսկ խաղը, մանաւանդ տիկին Լասալի խաղը, աննման էր և մենք այդ կողմից երբէք չենք տեսել տիկին Լասալի պէս մի Կարմէն մեր Թիֆլիսի բեմի վրայ։ Մի խօսքով կարելի է ասել որ մինչև այժմ «Կարմէն» օպէրա-կօմիկը միմիայն ե ր գ վ ո ւ մ էր մեր բեմի վրայ, իսկ այժմ, պ. Լասալի խմբի, մանաւանդ իրան տիկին Լասալի շնորհիւ, մենք տեսանք այդ պիէսան և ե ր գ վ ա ծ և խ ա ղ ա ց վ ա ծ։

—

Հինգշաբթի, մայիսի 18-ին, կայացաւ ԹԻՖԼԻՍԻ թատրոնում տիկին Լասալի բենեֆիսը։ Ներկայացվեց Օդրանի «Le grand Mogol» օպէրէտը, որին ծանօթ է արդէն Թիֆլիսի հասարակութիւնը։ Բայց այդ ներկայացումը կատարեալ տօն էր տիկին Լասալի համար. տիկնոջ բեմ դուրս գալուն պէս, նրա վրայ ամեն կողմից թափվեցան ծաղիկներ, ապա իւրաքանչիւր անտրակտում մատուցվում էին տիկին Լասալին անթիւ և անհամար պսակներ, ծաղկեայ փունջեր և թանգագին ընծաներ։ Համակրելի դերասանուհին սաստիկ զգացված էր երևում և վերջը իր շնորհակալութիւնը հասարակութեանը յայտնելու համար, ինքըն սկսեց սփռել ծաղիկներ հասարակութեան մէջ և մօտենալով պ. Սոլիէ նուագապետին, որը նրան հասարակութեան և օրկեստրի կողմից պարգևներ էր մատուցանում, նախ սեղմեց նրա ձեռքը և ապա հրապարակապէս ընկերական համբոյր տուեց նրան։ Թատրոնից դուրս գալով ոգևորված հասարակութիւնը շրջապատեց երգչուհուն և երբ նա կառքում նստած գնում էր դէպի իր կացած տեղը, «Կովկաս» հիւրանոցը, նրան ուղեկցում էր զինուորական երաժշտութեան նուագախումբը և փողոցը լուսաւորված էր բենգալեան կրակներով։ Մեր տիկինները նոյնչափ ոգևորված ցոյցեր էին անում համակրելի տիկին Լասալին, որչափ և տղամարդիկ։ Ինչ ասել կուզէ որ այդ երեկոյ թատրոնում մի հատ ազատ տեղ չը կար և բազմաթիւ լրացուցիչ տեղեր էին ծախված։

—

Կ. Պօլսի լրագիրները հաղորդում են, որ Ցարութիւն պատրիարքը մայիսի 10-ին ուղևորվեց վերջապէս դէպի Երուսաղէմ։ Ուղևորութիւնից 2 օր առաջ նա իր հրաժեշտը ներկայացրեց Սուլթանին, երկրորդ սենեակապետ Հաջի-Ալի-բէյի միջնորդութեամբ։ Ցարութիւն պատրիարքը նոյն երեկոյ ճաշի հրաւիրվեց կայսերական պալատում։

—

Կ. Պօլսի հայ-կաթօլիկների «Երեսնեաց ժողովը» կազմեց 73 յօդուածներից բաղկացած և ժողովրդական ընտրութիւնների վրայ հաստատված սահմանադրութիւն, Թիւրքիայի հայ-կաթօլիկների համար, նոյնպէս և կազմակերպեց առժամանակեայ վարչական ժողով։ Մշակված սահմանադրական կանոնադրութիւնը ներկայացրած է սուլթանին ի հաստատութիւն։

—

Պ. Սենեքերիմ Արծրունու «Գարբնապետ» պիէսայի անաջող թարգմանութեան մասին «Մշակի» մէջ տպված նկատողութիւնը սաստիկ զայրացրեց պ. թարգմանչին և նա ուղարկեց մեզ այդ առթիվ մի երկար նամակ «Մշակի» մէջ տպագրելու համար։ Մենք չենք տպում նամակը, նախ, որովհետև նա սկսվում է անտեղի բառախաղութիւններով, արդեօք դ ժ բ ա ղ դ ա բ ա ր բառը վերաբերվում է թարգմանութեանը, թէ թատրօնասէրների խաղին և ապա լի է անտեղի և անվայել հայհոյանքներով «Մշակի» աշխատակիցների դէմ, ծիծաղելի ակնարկութիւններով թէ խմբագիրը տպարան է ուղարկում նիւթերը իբր թէ առանց կարդացած լինելու, վերջապէս ախ ու վախերով, թէ մեր մամուլը ընկնում է իր ղեկավարների ձեռքով։ Բայց թէ «Մեղու Հայաստանի» լրագիրը պ. Սենեքերիմ Արծրունու, պ. պ. Սիմէօնեանցների, Նահապետեանների, Քիչմիշեանների և այլոց ձեռքով ղեկավարվելով՝ ընկել է,—այդ մասին մոռանում է պարոնը։ Իր բոլոր սարսափելի շանթերը պ. Սենեքերիմ Արծրունի արձակում է մեզ դէմ միայն մեր արած այն համեստ և փոքրիկ նկատողութեան պատճառով, թէ իր թարգմանութիւնը անաջող է։ Զարմանալի մարդիկ են հայերը. նոյն իսկ բարձր ուսում ստացածները. ամեն մարդ ուզում է ամեն բան լինել.... Բաւական չէ, որ մէկը, ինչպէս պ. Արծրունի, լաւ իւրիստ է, շատ լաւ ադվօկատ է, մի ուրիշը լաւ բժիշկ է,—բայց անպատճառ ամեն մէկը ուզում է լինել և լաւ ֆրանսերէն իմացող, և լաւ հայերէն իմացող, և լաւ թարգմանիչ և այլն.... և երբէք չի խոստովանիլ որ ինքն համ ֆրանսերէն չը գիտէ, համ հայերէնի մէջ գործ է ածում բառեր, առանց նրանց իմաստը ըմբռնելու, ինչպէս, օրինակ, պարոնը իր նամակում ասում է «յամառ անդրադիտութիւն», կամ «անամնական շառաչիւն» (զէնքի շառաչիւն կարելի

բացած, երկու մատ մեծութեամբ լօշի վրայ գրելով էր պարապված։ Այդ ժամանակ նա բեմի վրայ ներկայացվող մի մոտղբաղ Ֆաուստ երևաց ինձ։

Փոքրիկ ընդունարանի յատակը ծածկված էր հին խալիներով, իսկ պատերի տակ տեղ էին բռնում փափուկ դօշակները (ներքնակներ) իրանց անպակաս մութաքաների կամ բարձերի հետ միասին։

Բակին նայող պատը ամբողջապէս կազմված էր բալախանաներին յատուկ փանջարաներից, այսինքն վեր ու վար շարժվող լուսամուտներից, մէջ տեղը խոշոր, սպիտակ, իսկ կողքերը գունաւոր մանր ու թղոտ ապակիներով։ Դրա հակադիր պատը իր թղաշափի երկու հայելիներով (որոնք պատի ծեփումն էին բռնված), միւս երկու պատերը զոյգ թախճաներով, ղեհերով (ներսանկւածներով, զլիկերով), դոլաբներով (պահարաններով) պարսկական հին «օթախների» պատկերն էր լրացնում։

Դրան փառդան (վարագոյրը) ձեռքով հեռացնելուց յետոյ՝ իսկոյն հանդիպակաց պատի վրայ աչքի էր ընկնում մեխված կեղտոտ պատկերը։ Հէնց այս պատկերով էլ Քեչիչ-բաբայի ընդունարանը փոքրիկ բացառութիւն էր կազմում իր նման բալախանաներից։

Պատկերը առանց շրջանակի էր և գունաւոր։ Հին մեծ ժամագրքերի և սուզդալեան պատկերների ձեռով դա քառակուսի արշին կտաւի վրայ մի վիշապաբերան դժոխք էր ներկայացնում։

Վիթխարի վիշապի բոցավառված բերանում վխտող, տուչրիլող, յուսահատ, մերկ մեղաւորները իրանց չարչարող եղջիւրաւոր և պոչաւոր սատանաներով և «ջիններով» սարսափ էին ազդում Քեչիչ-բաբայի յաճախորդ բազմաթիւ պարսիկ և հայ «նանա»-ների վրայ։

«Ալլահ, ալլահ» սարսափած կոչում էին նրանք, երբ Քեչիչ-բաբան, մատը դնելով այս և այն սատանայի վրայ՝ ասում էր.

—Նեմնա, էսիկ որ կայ Սաթայէլը ինքն ա, էսի Աֆրիթինն ա, էսիկ Աֆթանթիլը, էսի խրդաները Մլհուտ, Մանզուր, Հաշմ, Շամալ, Շամշուր և Աբուլբաշիր սատանայքն են, էսի բալջան (փոքրն) էլ տեսնում ես... էսիկ էլ Սակռամ-Բուլղին է, էսի մէ պինծ և մուռտառ անիծեալն է։

—Էյ վայ, աման ալլահ, դու պահիր, ազատիր, բաս, Քեչիչ բաբա էտոր հախէն գալ չի ըլի։

—Աչքն էլ չի գուս գայ. բաս Նուրիէլ, Ազարիէլ, Սաքմանիէլ, Սարանդիէլ... է... արդ անեմ հրամանոցդ.... Սալմանիէլ, Տարտայէլ, Վայվայէլ ինչը դաք սուրբ հրեշտակայ գունդը յինչացնա.... հէնց մէ բիրջա (միայնակ) Վայվայէլը խաբար ես յինչ հինարի տէր ա.... էտիկ որ կայ, ձեռայ բոլոր պինծերի «հէրը գեօրիցը կը հանի» բիրաղի։

—Լուսի բաժին էնի էտոր ծնողի հոգին, Քեչիչ-բաբա, տեսնես էտոր վրայ դհա զօրբան էլ կայ։

—Վայվայէլից զօրբա, չկա.... Ամմն, Համմն, Հարուն, Ղարուն, Նամրուդ, Լաթամփ, Շաթամփ... չկա, անթիւ անհեսաբ, հէնց էսի եօթը հրեշտակաց անունքը գրելը բաշտան, տեսար ակռայիցաւը տեղն ու տեղը կտրեց էն սհաթին։

—«Բաջիլար, նեանալար», տեսնում էք աշխարհիս «ամալները», ապուշ կտրած միմեանց նայելով, կասէին հայ և պարսիկ նանաները։

—Բաս, նեանաս, բաս հալա դուք աշխարքիս յինչերիցն էք խաբար, բաս մեալում (ուրեմն) աշխարքս հանաք-մասխարութիւն ա....

—Քեչիչ-բաբա, կը շարունակէին հարցանէր պառաւները, բաս այն որն է, որ քնած ժամանակ մարդուն խեղդում է։

—Դրանք, նանա, կասէր պարսկերէն Քեչիչ-բաբան, երկու «ջին» են. մէկի անունը Հլօզի է, միւսինը Պլօզի։ Հլօզին ձեռքերիցն է բռնում, իսկ Պլօզին էլ սրտին նստած խեղդում է։

—Աման, Ալլահ, բաս դրանցից ազատվելու ճար, հնար չը կայ, կը հարցնէր սարսափող նանաներից մէկը։

—Ո՞ւմից։

—Այդ եօլիսի (մնացած) ասեցիր, ինչ ասեցիր, այ անտէր մնայ անուններդ, տեսնեմ, հա,—այշի այդ սատանաներից էլի....

—Ա՛ դըդ, ա՛ դըդ, նահլաթ շէյթանա, գուդըրմըսան, նեա սեան, դիլիյա նէջա գեալըր, օլարա եաման դէյիրսան, սեանի գեօրում լալ օլասան (աղջի, աղջի, անէծք սատանայէն, գժւել ես, ինչ ես, լեզուդ ոնց է զօրում, որ դրանց անիծում ես, բարով համբ տեսնեմ քեզ), կասէին բարկանալով այս և այն կողմից հասակաւոր նանաները խեղդող սատանաներին «անտէր մնաք» ասող նանային։

Ի հարկէ, Քեչիչ-բաբան կը սկսէր մխիթարել նրանց, որ բոլորի դէմ կռւելու և նրանց «դըվանըրով» (աղօթքներով) կապելու հնարը կայ, որ բաւական է իր գրիչը թաթախի սև հաւի կամ աքաղաղի արեան մէջ, այդ աղօթքը գրի և այնուհետև դրան կրծքից կախված տանելուն պէս հալածական կը լինեն և այլն։

Քեչիչ-բաբայի ներքնակից մօտիկ դրված էր թեք երեսով մի հին դրասեղանի վերին մասը առանց ոտների։ Այդ «միզի» (դրասեղանի) վրայ և նրա շուրջ մինչև Քեչիչ-բաբայի ծնկների մօտ՝ ցրված էին երկու մատ լայնութեամբ, զանազան երկարութեամբ բազմաթիւ թղթեր։ Իսկ միզի՝ ամենավերին հորիզոնական մասի վրայ դրված էր մի ջրալից «թաս» կամ «ջամ» կոչված պղնձեայ անօթը։

(Կը շարունակվի)

է անել, և ոչ թէ ա ն ա ս ո ւ ն ն ե ր ի)։ Եւ այդ տեսակ անհեթեթութիւններով լի է պ. Արծրունու թէ «Համլէտի» և թէ «Դարբնապետի» թարգմանութիւնը, բայց ինքն երբէք այնքան համեստութիւն չի ունենայ՝ խոստովանվելու համար թէ չը գիտէ ֆրանսերէն և շատ թոյլ է հայերէնումն էլ։ Կարծես թէ դա ամօթ է խոստովանվել, որ լաւ փաստաբանը կարող է շատ վատ լեզուագէտ լինել.... Եւ դեռ մեզ վրա է յարձակվում, մեղադրելով մեզ տգիտութեան և յանդգնութեան մէջ, մեր մամուլն էլ ա պ ա կ ա ն վ ա ծ համարելով.... Եթէ մենք ժամանակ ունենայինք, լոյսի պէս պարզ կերպով կապացուցանէինք, որ պ. Սենեքերիմ Արծրունի՝ ոչ ֆրանսերէն է հասկանում, ոչ էլ այնքան հայերէնին է տիրապետում, որ իրաւունք ունենայ թարգմանութիւններ անել։ Մենք գիտենք, որ «Դարբնապետ» խաղացող թատրօնասէրները իրանց դերերը սերտելու ժամանակ ստիպվեցան կամ իրանք, կամ իրանց բարեկամների օգնութեամբ ուղղել թարգմանչի լեզուն և ֆրանսերէնի սխալ թարգմանութիւնը։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Մի քանի թուրքեր՝ մանր-մունր բաներով լցրած արկղներ շալակած՝ շրջում են տեղիս փողոցներով, ծախելով իրանց մանր-մունր բաները։ Դրանք շատ անգամ օգուտ քաղելով առիթից, գողանում են տնային բաներ և առհասարակ ինչ որ կարողանում են։ Այդ պատճառով ցանկանալի կը լինէր, եթէ դրանց արգելվէր տներում առևտուր անել։ Այդ բանը ցանկալի է այն պատճառով, որ այդ տեսակ տներում շրջողները սովորաբար խաբում են միամիտ կանանց՝ շատ թանգ գներով ծախելով նըրանց իրանց անպէտք իրեղէնները։»

—

Հետևեալ տխուր դէպքի մասին են գրում մեզ Մեղրի գիւղից. «Այստեղացի մի երիտասարդ, Ստեփան Տէր-Զաքարեան ազգանունով, հինգ-վեց տարի առաջ, Թիֆլիսի րէալական դպրոցն աւարտելով, գնաց Պարիզ, ուր բժշկութիւն էր սովորում։ Այս տարի նա աւարտեց իր ուսումը Պարիզում, ինչպէս և մի քանի ժամանակ առաջ լուր էր հաղորդած «Մշակի» մէջ։ Սակայն ուսումն աւարտելու համար աշխատելով, եռանդուն երիտասարդը սաստիկ թոքախտ է ստանում։ Եւ հէնց այդ հիւանդութեամբ նա նորերս վերադարձաւ Պարիզից, և եկաւ Ագուլիս, իր եղբայրների մօտ։ Մի քանի օրից յետոյ, երիտասարդը Ագուլիսում վախճանվեց, խորին ցաւակցութեան մէջ գցելով ոչ միայն իր ընտանիքին, այլ և հասարակութեանը։ Հանգուցեալին ճանաչողները վկայում են որ նա շատ լաւ յատկութիւններով օժտուած էր, և նրա մահը՝ երիտասարդ հասակում՝ շատ ցաւալի է։»

—

ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Մի քանի ամիս դրանից առաջ ես հաղորդել էի, թէ որչափ հագեկան վայելչութիւն էր պատճառել տեղիս հայ հասարակութեան պ. Աւետիս Կանմինեան իր գեղեցիկ նուագահանդէսներով, որոնց վերջինը տեղի էր ունեցել յունվարի սկզբում։ Իսկ մայիսի 9-ին նա համարեա յանկարծակի կերպով մեռաւ։ Այսօր, մայիսի 11-ին, Լազարեան ճեմարանի պաշտօնեաները, աշակերտներով հանդերձ, կատարում են արդէն հանգուցեալ Կանմինեանի յուղարկաւորութեան և թաղման տխուր հանդէսը։ Աւետիս Կանմինեան 25 տարի շարունակ գաւառական քաղաքների թատրօններում ղեկավարել է երաժշտական խմբեր։ Միայն 1887 թըւին Կանմինեան յայտնվում է Մոսկվայում և իր երկու նուագահանդէսների պատճառով գրաւում է մեր հասարակութեան ուշադրութիւնը և այնուհետև պ. Գ. Քանանեանցի կողմից հրաւիրվում է իբրև ուսուցիչ հայոց երգեցողութեան Լազարեան ճեմարանում։ Ահա այդ միջոցում միայն երևաց նրա անսպառ սէրը դէպի իր ստանձնած պաշտօնը և դէպի աշակերտները. իւրաքանչիւր ազատ ժամը ճեմարանիս սաները նուիրում էին երաժշտութեան և այնքան վարժվել էին, որ խմբովին արդէն ածում էին զանազան պիէսներ։ Կանմինեան հոգով ու սրտով սիրել էր գործը։ Ում յայտնի չէ, որ մեր եկեղեցիները զուրկ են օրինաւոր երգեցողութիւնից, մանաւանդ մայրաքաղաքներում։ Այս պակասութիւնը լաւ էր հասկացել հանգուցեալ Կանմինեան, ուստի ութ ամսվայ միջոցում նա իր աշակերտներից Լազարեան ճեմարանում կազմակերպեց մի երգեցիկ խումբ, որը վերջին տարին իւրաքանչիւր կիրակի օրերը երգում էր եկեղեցում ս. պատարագին. երգերը բաժանված էին չորս ձայների։ Հանգուցեալի մահը այդպիսով շատ զգալի է թէ ճեմարանի, թէ նրա աշակերտների և թէ այստեղի հայ հասարակութեան համար։»

—

ՆԵՐՔԻՆ-ԱԽՏԱՅԻՑ մեզ գրում են մայիսի 15-ից. «Տասն օրից աւելի է, ինչ անձրևը այստեղ գիշեր-ցերեկ շարունակ տեղում է։ Այդ տասն օրվայ ընթացքում համարեա մի օր անձրևը չէ դադարել տեղալուց. 3—4 ժամ ընդմիջումից յետոյ, դարձեալ շարունակել է անձրևել։ Գիւղացիները տրտնջում են և այն կարծիքն են յայտնում, որպէս թէ անձրևի անչափ տեղալուց հացի արտերը կարող են փչանալ։ Եւ իրաւ, չափից դուրս անձրևելուց կանաչ արտերը հեղեղներից կըսկսեն լճանալ, գեղնել, փուչը և այլ տեսակ վնասակար բոյսերը արտերի մէջ բուսնելով միանգամայն կը փակեն հացերը այնպէս, ինչպէս եղաւ անցեալ տարի։ Այդ անասելի անձրևից քիչ վնաս չեն կրում նաև հասարակ շինութիւն ունեցողները։ Այն շինութիւնները, որոնց տանիքները զուրկ են տախտակի և կղմինտրի ծածկոյթից, կաթում են և շատերն էլ փուլ են գալիս։ Իսկ անանցանելի ցեխի մասին խօսելն անգամ աւելորդ ենք համարում։ Այսօր անձրևի հեղեղներից ամեն մի առուակ գրեթէ մի գետի է նմանում, իսկ Հրազդանը, անթիւ առուներ, առուակներ և աղբիւրներից բղխող վտակներ, անձրևի հեղեղներով հանդերձ իր ծոցն ընդունելով, այժմ սարսափ է տարածում իր չորս կողմը և իր խլացուցիչ գոչումով սպառնալիք է կարդում անցնողին։»

—

Նոր-Նախիջևանի մէջ եօթն տարուց ի վեր գոյութիւն ունեցող «Հայուհեաց խնամատար ընկերութիւնը» մեզ ուղարկել է իր տպագրած հաշիւը 1888 թւի համար։ Այդ հաշւից երևում է, որ ընկերութիւնը այդ թւին մուտք ունեցել է 3,423 րուբլի, իսկ ծախս՝ 1,369 րուբլի 19 կոպէկ։ Ներկայ թւականի յունվարի 1-ին ընկերութեան դրամագլուխը հասնում էր 18,291 ր. 74 կոպէկի։ Ընկերութիւնը այժմ ունի 100 մշտական անդամ, 27 պատւաւոր անդամ, և 210 էլ տարեկան անդամ։ «Հայուհեաց խնամատար ընկերութիւնը» իր միջոցների գլխաւոր մասը ծախսում է Հռիփսիմեան օրիորդական դպրոցի վրա։

—

Մեզ հաղորդում են, որ թոյլտուութիւն է ըստացված Թիֆլիսում հ ա յ ո ց գ ր ա դ ա ր ա ն բանալու։ Գրադարանի գրքերի մեծամասնութիւնը, ինչպէս լսում ենք, իր բովանդակութեամբ մատչելի է ժողովրդական ընթերցանութեան համար։

—

Մեզ գրում են ԵՐԵՒԱՆԻՑ, որ այնտեղ իշխան կառավարչապետ Դօնդուկօվ-Կորսակօվին բաւական շքեղ կերպով ընդունեցին։ Կլուբում ճաշ տվեց։ Երևանից էջմիածին գնալով, և տեսնվելով Մակար վ. Կաթողիկոսի հետ, իշխանը դարձաւ և ուղևորվեց դէպի Նախիջևան։

—

Պարսից Շահը, ինչպէս հաղորդում են տեղական ռուս լրագիրները, Վլադիկավկազից Թիֆլիսի պարսից հիւպատոսի անունով ուղարկել է մինչև 59 «Առիւծի և Արեգակի» շքանշաններ՝ Թիֆլիսում զանազան պաշտօնատար անձանց տալու համար, ի միջի որոց և Թիֆլիսի նահանգապետ իշխան Շէրվաշիձէին I աստիճանի շքանշան, և ոստիկանապետ Բօսսինսկուն II աստիճանի շքանշան։

—

Կիրակի օր, մայիսի 21-ին, Մուշտաիդ կոչված այգիում, «Գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան» օգտին կայացած ժողովրդական զբօսանքը գրաւել էր բաւական մեծ բազմութիւն։ Ի նըկատի ունենալով և այն, որ այդ զբօսանքի հետ միասին վիճակախաղ էլ կար, պէտք է ենթադրել որ ընկերութիւնը բաւական մեծ դրամական օգուտ կունենայ։

—

Յունիսի 4-ին լինելու է Թիֆլիսի Մուշտայիդ այգիում ժողովրդական զբօսանք յօգուտ աքսորվածների երեխաների ապաստարանի։ Զբօսանքի ժամանակ կը լինի և ա լ է գ ր ի։ Սկիզբը զբօսանքի՝ կէսօրին է։ Զբօսանքի ժամանակ կածեն երկու զինուորական նուագախմբեր և կերգեն զինուորական երգիչներ։ Երեկոյեան այգին շքեղ կերպով լուսաւորված կը լինի, իսկ երեկոյեան 9 ժամին տեղի կունենայ հրախաղութիւն։ Այգու մուտքը արժէ 20 կոպ., և ալէգրիի տոմսակը նըմանապէս 20 կոպէկ։ Բանտային մասնաժողովի նախագահուհի տիկին Գօնչարօվա խնդրում է ցանկացողներին նուիրել իրեղէններ ալէգրիի համար։ Այդ նուէրները ընդունվում են նախագահու բընակարանում, Միքայէլեան փողոցի վրա, Սահաթսազովի տանը, № 189։

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ պ. Մարգար Ստեփաննեանի ձեռքով ստացանք 19 րուբլի Րաֆֆիի գրքերի տպագրութեան օգտին, որ պարոնը հանգանակել է բաթումեցի մի քանի անձանց մէջ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԼՀԵԼՄ ԿԱՅՍՐԻ ԵՒ ՈՒՄԲԵՐՏՕ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

—

Վերջին օրերում եւրոպական դիպլօմատիայի ուշադրութիւնը կենտրօնացած էր Ումբէրտօ թագաւորի Բերլին այցելելու և Վիլհելմ կայսրի հետ ունեցած տեսակցութեան վրա։ Շատ ժամանակ է արդէն, որ այդ տեսակցութեան մասին խօսվում էր, և Իտալիայի թագաւորի Բերլին գալը համարվում էր մի նոր ապացոյց այն քաղաքական բարեկամութեան, որը կայ Իտալիայի և Գերմանիայի մէջ։ Ումբէրտօի տեսակցութիւնը առանձին նշանակութիւն է ստանում և այն պատճառով, որ իսկապէս իտալական հասարակական կարծիքը շատ էլ չէր համակրում թագաւորի այդ այցելութեանը, քանի որ այդ այցելութիւնը կողմնակի մի ցոյց էր համարվում դէպի Ֆրանսիական հանրապետութիւնը, որի հետ Իտալիայի յարաբերութիւնները, պէտք է ասած, վատացել են։

Սակայն այդ բոլոր պատճառաբանութիւններից աւելի կարևոր համարվեց իտալո-գերմանական դաշնակցութեան խնդիրը, և այդ պատճառով Ուբերտօ թագաւորը Բերլին գնաց՝ այդ դաշնակցութիւնը աւելի ամրացնելու համար։—Արտասահմանի լրագիրները լի են այն շքեղ ընդունելութեան նկարագրութիւններով, որով Գերմանիայի մայրաքաղաքը պատւել է Իտալիայի թագաւորին։ Այդ բոլորի մէջ աւելի աչքի են ընկնում Վիլհելմ կայսրի և Ումբերտօ թագաւորի միմեանց կենացը խմելիս ասած ճառերը, որոնք ստացել են գլխաւորապէս քաղաքական նշանակութիւն։ Այդ ճառերով երկու երկիրների ներկայացուցիչները, փոխադարձ գովասանքներ կարդալով միմեանց զօրաբանակներին, կարևոր են համարում երկու պետութիւնների դաշնակցութեան հաստատուն մնալը, ընդհանուր խաղաղութեան համար։ Սակայն թէ որքան այդ ընդհանուր խաղաղութիւնը կարող է օգտվել այդպիսի ճառերից, այդ դժուար է հաստատել. այսքանը միայն այժմ յայտնի է, որ Վիեննայում վատ տպաւորութիւն են թողել այն լուրերը, որ իբրև թէ Աւստրիան դուրս է մնում իտալո-գերմանական դաշնակցութիւնից։ Այդ դեռ բաւական չէ. լուրեր են պտտում, որ իբրև թէ այդ երկու պետութիւնների դաշնակցութեանը պիտի միանայ և Անգլիան։

Եթէ այդ բոլորը, նոյն իսկ մասամբ, ճիշդ լինի, այդ արդէն բաւական կարող է լինել եւրոպական խաղաղութիւնը վրդովելու համար, որովհետև գերմանո-իտալո-աւստրիական դաշնակցութիւնը երկրի դրութեանը երկար ժամանակ այնպիսի արհեստական կերպարանք է տուել, որ բաւական է մի փոքր փոփոխութիւն այդ պետութիւնների յարաբերութիւնների մէջ, և իսկոյն հրապարակ կը գան այն քաղաքական կնճռոտ խնդիրները, որոնք արհեստական կերպով էին մղված։

Այդ դաշնակցութիւնները փոխանակ նպաստելու խաղաղութեան գործին, ամեն րոպէ վտանգ են սպառնում նրան, և մի փոքր փոփոխութեան ենթարկվելով՝ դրանք, այսինքն պետութիւնների այդ դաշնակցութիւնները, կասկածի են ենթարկում և այն խօսքը, թէ «պատերազմ չի լինի»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Անգլիական պարլամենտի անդամներից շատերը մի առանձին ուղերձով պատրաստվում են իրանց համակրութիւնը յայտնելու Պարիզի ցուցահանդիսին և մի և նոյն ժամանակ դժգոհութիւն պէտք է յայտնեն, որ Պարիզի անգլիական դեսպան լորդ Լիտտօն ներկայ չէ եղել ցուցահանդիսի բացմանը։

—Հռոմից հեռագրում են, որ Ումբէրտօ թագաւորի վրա ծանր տպաւորութիւն է թողել այն սառնութիւնը, որով Հռոմի ազգաբնակութիւնը վերաբերվեց նրան այն միջոցին, երբ ինքը ուղևորվում էր Բերլին։

—«Justice» լրագրի խօսքերին նայելով, Ումբերտօ թագաւորը յետ կանգնեց Ստրասբուրգ գնալու մտքից, երբ հեռագիրներ ստացաւ Իտալիայից այն մասին, թէ իր այնտեղ գնալը կարող է վատ տպաւորութիւն թողնել Ֆրանսիայի հասարակական կարծիքի վրա, և այդպիսով ծանր ազդեցութիւն ունենալ թէ իր և թէ Կրիսպիի վրա։

—Այս օրերս Սուլթանի կողմից Ալի-Նիզամ փաշան թանգագին ընծաներ է ներկայացրել գերմանական Վիլհելմ կայսրին և կայսրուհուն։ «Times» լրագիրը լսել է, որ ներկայացրած ընծաների գինը 70 հազար ֆունտ ստերլինգ է։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՎԱՐՇԱՎԱ, 17 մայիսի։ Հրաւէրքի ժամանակ Շահը նուիրեց գեներալ-նահանգապետին իր պատկերը՝ ադամանդներով զարդարած։ Շահի Վարշավայում եղած ժամանակ պիտի տեղի ունենայ հետևեալը. այսօր—ներկայացում Ֆրանսիական ցիրկում, 18-ին—ուղևորութիւն դէպի կոմսուհի Պոտոցկու կալուածքը, 19-ին—ներկայացում, 20-ին—հանդիսաւոր ճաշ գեներալ-նահանգապետի տանը, ուր ներկայ կը լինեն 200 հոգի։

ԲԷԼԳՐԱԴ, 17 մայիսի։ Երէկ երեկոյեան տեղի ունեցաւ Գարաշանինի սպանած գիմնազիստի թաղումը. զօրքի ներկայութեան պատճառով կարգը չը խանգարվեց։ Յուղարկաւորութեան գնացքը կանգ առաւ այնտեղ, որտեղ պատահեց այդ սպանութիւնը, ուր ամբոխը արտայայտեց յուզմունք, որի ժամանակ լսվեցին «մահ Գարաշանինին» գոչիւններ։ Մինիստր Տաուշանօվիչ, դուրս գալով մինիստրութիւնից, հանգստացրեց ամբոխին, յայտնելով, որ Գարաշանինն գտնվում է արդարադատութեան ձեռքում։ Ամբոխի մի մասը գերեզմանատնից վերադառնալիս կրկին փորձեց անկարգութիւններ սկսել. մի ահագին բազմութիւն ուղևորվեց դէպի շատ աւելի առաջաւորների բնակարանները, բայց դրանց ցրվեց հեծելազօրքը։ Այսօր քաղաքում հանգստութիւն է տիրում։

ԼՕՆԴՕՆ, 18 մայիսի։ Երէկ լորդ Դիւֆերինին յանձնվեց Լօնդօնի Սիտիի պատւաւոր քաղաքացու դիպլօմը։ Այդ ձեռնարկութիւնից յետոյ տեղի ունեցաւ բանկէտ Մէնտէնգաուզում։ Լորդ Դիւֆերին մի ճառ ասեց, որի մէջ ոգևորված կերպով շնորհակալութիւն յայտնեց Ռուսաստանին այն օրինական և ազնիւ գործողութեան համար, որով Ռուսաստանը վերաբերվեց դէպի իր այն պարտաւորութիւնները, որ նա յանձն էր առել աւղանական սահմանագլխի վերաբերեալ դաշնագրի զօրութեամբ։ Հռետորը աւելացրեց, որ ինքը այդ բանը նախագուշակել էր նախ քան Հնդկաստանի փոխարքայի պաշտօն ստանձնելը, ըստ որում նա մեծ հաւատ ունի դէպի պ. Գիրսի խելացիութիւնը և խոհեմութիւնը, և ամենից առաջ հաւատում է այն բանին, որ Կայսրը պաշտպան է արդարութեան և ազնւութեան։ Վերջումը լորդ Դիւֆերին յայտնեց, որ Հնդկաստանի ապահովութեան համար երբէք չը պէտք է փոփոխել կամ անտես առնել յիշեալ դաշնագրութիւնը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 մայիսի։ Երէկ, Պետերբուրգում, զօրահանդիսից յետոյ, որը կայացաւ Բարձրագոյն ներկայութեամբ, և որին ներկայ էր Չէրնօգօրիայի իշխան Նիկօլայ, Մեծ պալատում նախաճաշիկ կար, որի ժամանակ Թագաւոր Կայսրը առաջարկեց իշխանի կենացը հետևեալ խօսքերով. «Խմում եմ Չէրնօգօրիայի իշխանի,—Ռուսաստանի միակ, անկեղծ և հաւատարիմ բարեկամի կենացը»։ Ենթադրութիւն կար, որ Չէրնօգօրիայի իշխանը Պետերբուրգից կուղևորվի մայիսի 21-ին. այդ ուղևորութիւնը յետաձգված է անորոշ ժամանակով։

ԲԷԼԳՐԱԴ, 19 մայիսի։ Սպանված գիմնազիստ Միշկօվիչի հօր կողմից տուած խնդիրքի և Սինօդի որոշմամբ, այսօր Գարաշանինն օրինապահանջ կերպով ձերբակալվեց այն ամրոցում, ուր նա

դտնվում էր իր անձնական ապահովութեան համար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 մայիսի։ Մեծ իշխան Պետր Նիկոլաեվիչ նշանադրվեց Չերնոգորիայի իշխանուհի Միլիցա Նիկոլաեվնայի հետ։

ՎԱՐՇԱՎԱ, 19 մայիսի։ Այսօր Շահը այցելեց Նովո Գէորգիեվսկի կոչված ամրոցը։ Երկուշաբթի օր շահը գնալու է Սպոլա որսի։

ԽԱՐԿՕՎ, 19 մայիսի։ Հացաբոյսերը դեղնում են և այրվում չոգից։ Ագարակների դրութիւնը տխրալի է։ Ոչխարների կուտը աւարտվում է։ Ամսիս վերջին կը սկսվի այստեղ բրդի ներմուծումը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 մայիսի։ «Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ զեմստվոների հիմնարկութիւնների կերպարանափոխելու հետ միասին, տեղի կունենայ և այն, որ հողատիրականութիւնը այլ ևս չի մասնակցի ընտրողական ժողովներին։ Բայց մի և նոյն ժամանակ Թեմական առաջնորդներին իրաւունք կը տրվի, հարկաւոր եղած դէպքում, նշանակել առանձին պատգամաւորներ զեմստվոների ժողովներում մասնակցելու համար։

ԱԹԷՆՔ, 20 մայիսի։ Պրինցուհի Ալէքսանդրա իր ծնողների հետ միասին ուղևորվեց Պետերբուրգ։ Ժողովուրդը ճանապարհ դցեց պրինցուհուն ջերմ ցանկութիւններով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 մայիսի։ Երէկ Չէրնոգորիայի Թագաժառանգ Դանիէլը, Անաստասիա, Հելինէ և Աննա քոյրերով, ուղևորվեց արտասահման, իսկ վաղը Չէրնոգորիայի իշխան Նիկօլայը իր դուստր Միլիցայի հետ, ուղևորվում է Կիեվ, Մեծ Իշխանուհի Ալէքսանդրա Պետրօվնայի մօտ։

ՎԻԵՆԻ, 22 մայիսի։ Պեվցով գնդապետը, 88 ուղտերով ուղևորվեց Պրժեվալսկից խոտատ սարերով դէպի Կաշգարեան սահմանները։

ՎԻԵՆՆԱ, 22 մայիսի։ Ցետինիայից հաղորդում են որ Միլենա իշխանուհին շնորհաւորական հեռագիր է ստացել Ֆրանց-Յովսէփ կայսրից, իշխանուհի Միլիցայի նշանադրութեան պատճառով։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Մայիսի 19-ին

Լոնդոնի վրա 10 ֆունտ արժէ— .	94 ր.	65	›
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	46 ›	25	›
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	37 ›	50	›
Ոսկի — արժէ — . .	7 ›	56	›
Մաքսային կուպոններ — . .	151 ›	25	›
Արծաթ — — — . .	1 ›	13	›
Բորսային դիսկոնտներ — . .	5 և $6^1/_4$%		›
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	99 ›	37	›
— — — — 2-րդ —	99 ›	25	›
— — — — 3-րդ —	99 ›	25	›
— — — — 4-րդ —	99 ›	25	›
— — — — 5-րդ —	99 ›	25	›
— — — — 6-րդ —	99 ›	25	›
Նոր 4%	85 ›	—	›
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	99 ›	25	›
— — 2-րդ —	99 ›	12	›
— — 3-րդ —	99 ›	50	›
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	269 ›	—	›
— երկրորդ —	244 ›	—	›
$5^1/_2$% ռէնտա.	102 ›	75	›
Ոսկեայ ռէնտա.	172 ›	25	›
Եօթերորդ կօնսօլիդ. փոխառ. . .	138 ›	75	›
Նոր երկաթուղային ռէնտա . . .	99 ›	75	›
5% գրաւական թղթեր կալուած.			
փոխ. կրեդ. ընկ. մետ.	147 ›	—	›
— — թղթադ. .	94 ›	25	›
Գրաւ. թղ. Ազնւ. բանկի . . .	98 ›	12	›
Գիւղական բանկի	102 ›	25	›
6% գրաւ. թղ. Թիֆլիսի—27 և 43տ.	98 ›	25	›
— —Քութայիսի-18 և 43տ.	98 ›	25	›
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ	94 ›	87	›
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ . .	94 ›	50	›
Օդէսայի — — .	96 ›	—	›
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	84 ›	50	›

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնն հանդարտ է։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

—

ԹԻՖԼԻՍ. Սեբաստացի Գաբրիէլ քահանայ Տէր-Մանուէլեանին։ Ձեր անունով մի նամակ է ստացված խմբագրատանը։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁ օր. Ս. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ այս օրերս մեկնելով արտասահման 4 ամիս ժամանակով, խնդրում է իր հիւանդներին, իր բացակայութեան ժամանակ, դիմել մանկաբարձ օր. ԽՕՋԱԷՆԻԱԹԵԱՆՑԻՆ, որը բնակվում է Երևանեան հրապարակի վրա, տուն Ծինամզղվարովի (Эриванск. площадь, домъ Цинамзгварова). 2—4 (և. շ.)

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES

PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԱԵՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Ուրբաթ, 26 մայիսի ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս կը գնայ շոգենաւ TIGRE (ՏԻԳՐ) նաւապետ FABRE (ՖԱԲՐ), մտնելով Կ. Պոլիս, Պորտ-Լահօս և Լակավալ։

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գ. ԷՍՍԷՆԺԷՐ, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԷՈՐԳ ՀԵՋՈՒԲԵԱՆ ՀԵՋՈՒԲԵԱՆՑ, իսկ ԲԱԳՈՒԻ մէջ ԳՕԼԴԼՈՒՍ։ 1—2

„ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՔԵՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ“ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է հասարակութեան, թէ ընդունում է տպագրութեան համար ինքնուրոյն և թարգմանական գրաւոր երկեր։ Կը տպագրվեն միայն այն երկերը, որոնք յարմար կը դատվեն խմբագրական մասնաժողովից։

Հեղինակների առաջարկած պայմանները գրաւոր պիտի լինեն։ Խմբագրական մասնաժողովի որոշմամբ տպագրութեան անյարմար դատված ձեռագիրները յետ կուղարկվեն հեղինակներին։

Իրանց անունը յայտնել չը կամեցող հեղինակները կարող են որ և է կեղծ անունով և կամ նշանաբանով ստորագրել իրանց գրաւոր վաստակները, իսկ հասցէն (ըստ կարելոյն մանրամասն) պարտական են ուղարկել առանձին ծրարով ընկերութեան վարչութեանը։

Ընկերութեան վարչութեան հասցէն է. Тифлисъ, Правленіе Тифлисскаго Общества изданія армянскихъ книгъ. 2—3

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԻՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—10—11 ժ. վիրաբուժական, (և ատամնացաւի), սիֆիլիսի և աչքի ց. բացի կիրակի։

ՌՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—$11^1/_4$—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի ց. և սիֆիլիսի։

ԱՐՏԵՄԻԵՎ—12—1 ժ. երեքշաբթի, ուրբաթ և կիւրակի, կանանց ց.

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց. բացի կիւրակի։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԳԱԴՕՄՍԿԻ—5—$6^1/_2$ ժ. կաշուի ցաւերի և սիֆիլիսի.

ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—$5^1/_2$—$6^1/_2$ ժ. ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլեկտրոտերապիա)։

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—$6^1/_2$—$7^1/_2$ ժամ.

Հիւանդանոցումն է մանկաբարձուհիք Մօզեր և Երևանցեան։

Վճար—50 կ.։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար փոխադարձ համաձայնութեամբ։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՊՐՕՎԻԶՕՐ Ա. ՇՏԷԽԷՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

ԱՏԱՄՆԵՐԻ ՑԱՒԻ ԵՒ ՓՉԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

ՊՕԴՕԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԴԵՂ ԿԱԹԻԼՆԵՐ 50 ԿՕՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՕԿԱՅԻՆԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ԷԼԻԿՍԻՐ 80 ԿՕՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՕՊ.

Зубныя капли: кор. 50 к.
Зубной порошокъ: кор. 30 к.
Зубной эликсиръ: фл. 80 к.
А. ШТЕХЕРЪ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ կովկասեան դեղավաճառատան, և պ. պ. Շահպարոնեանցի, Մակկէրի, Սէնչիկովսկու և Ադմուրովի դեղատներում. ԲԱԳՈՒԻ մէջ, Բէկկէրի մօտ, ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ՝ կօկօչևվի մօտ, ՍՏԱՎՐՕՊՕԼՈՒՄ, Բրօխնօցկու մօտ և ԵԿԱԵՐԻՆՕԴԱՐՈՒՄ։ 16—52 (հ.)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ

Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

ՏԵՂԱՓՈԽՎԵՑ ՍՕԼՕԼԱԿ, ԳԱՆՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ՏՈՒՆ ՇԱՀՆԱԶԱՐՕՎԻ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ գիմնազիայի, րէալական ուսումնարանի, կադէտսկի կորպուսի և Ներսիսեան ուսումնարանի համար։

Ուսումնարանում, բացի զանազան գիմնազիական առարկաներից աւանդվում են այլ ևս հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն և լատիներէն լեզուներ.

Ուսումնարանում ընդունվում են ԳԻՇԵՐՕԹԻԿՆԵՐ և ԵՐԹԵՒԵԿՆԵՐ։

Ուսումնարանը ամառը չէ տեղափոխվում ամարանոց, այլ ամբողջ ամառը մնալու է Թիֆլիսում, աշակերտներ պատրաստելու համար։

Աշակերտների ընդունելութիւնը սկսված է այժմեանից։

Հասցէն. Тифлисъ, Гановская улица, № 3.

Недавно пріѣхалъ въ Тифлисъ

ДАНТИСТЪ ВАЛЛАКЪ

АМЕРИКАНЕЦЪ

Докторъ зубной хирургіи Бальтиморскаго Зубоврачебнаго училища въ АМЕРИКѢ, членъ Французскаго Зубоврачебнаго общества въ ПАРИЖѢ и имѣющій дипломъ Дантиста изъ ДЕРПТСКАГО университета.

Принимаетъ больныхъ по зубнымъ болѣзнямъ ежедневно отъ 9 часовъ утра до 5 часовъ вечера у себя на квартирѣ, на СОЛОЛАКСКОЙ улицѣ, домъ протоіерея ОРБЕЛИ, № 16.

ՆՈՐԵՐՈՒՄՍ ՀԱՍԱՒ ԹԻՖԼԻՍ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՎԱԼԼԱԿ

Դօկտոր ատամնաբուժութեան Ամերիկայի ԲԱԼՏԻՄՕՐ քաղաքի ատամնաբուժական դպրոցի, անդամ ՓԱՐԻԶԻ ատամնաբուժական ընկերութեան։ Պ. Վալլակ ունի ատամնաբոյժի դիպլոմ Դորպատի համալսարանից։

Ընդունում է ատամների ցաւով հիւանդներին ամեն օր, առաւօտեան 9 ժամից մինչև 5 ժամ կէսօրից յետոյ, իր բնակարանում, Սօլօլակի փողոցում, աւագ քահանայ Օրբէլիի տանը, № 16 4—10 (շ)

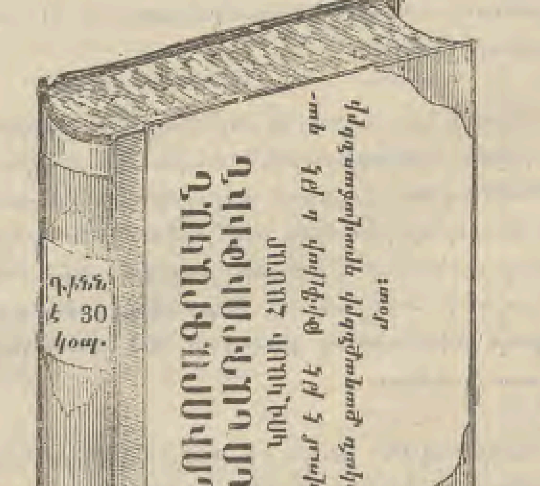

В редакціи газеты „МШАКЪ“ продаются слѣдующія брошюры: 1) „Экономич. Положеніе Турецкихъ Армянъ“, публич. лекція Д—ра Г. Арцруни, перев. съ арм. А. Аракелянца. Цѣна 25 к. 2) Die Economische Lage der Armenier in der Türkei, ein öffentl. Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von A. Amirchanjanz. Preis 25 k. 3) Die Hungersnoth in Türkisch-Armenien, ein Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von Amirchanjanz. Preis 20 kop.

Иногородные, желающіе получить брошюры, благоволятъ присылать по 30 коп. почтовыми марками, за каждую брошюру.

Адресъ. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ“, или Tiflis, Redaction „Mschak“. (և)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 22 Мая 1889 г. Типографія Канцеляріи Главноначальствующаго Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.